

Pojęcia kluczowe: zabezpieczenie majątkowe, podejrzany, oskarżony, mienie, hipoteka przymusowa, realizacja prawomocnego wyroku karnego

Kamil Nahler

Realizacja zabezpieczenia majątkowego w ramach postępowania karnego poprzez obciążanie nieruchomości hipoteką przymusową

ABSTRAKT

Artykuł jest omówieniem wybranych zagadnień związanych z zabezpieczeniem majątkowym, dokonany z perspektywy wybranego sposobu realizacji analizowanego środka przymusu, to jest obciążenia nieruchomości, stanowiącej własność podejrzanego, hipoteką przymusową. Głównym celem artykułu była próba wskazania, w sposób kompleksowy, przesłanek stosowania tej instytucji oraz dokonano analizy mogących się pojawić w praktyce problemów wynikających ze zróżnicowanego ukształtowania ustroju właścicielskiego nieruchomości, stanowiącej w praktyce zasadniczo główny przedmiot zabezpieczenia majątkowego oraz finalnie wpływu tych dysfunkcji procesowych na skuteczną realizację postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym.

I. WSTĘP

Jednym z podstawowych założeń postępowania karnego jest efektywność reakcji karnej na sprzeczne z prawem działanie podmiotu, którego zachowanie między innymi spowodowało szkodę w majątku osoby trzeciej. Skuteczność tej reakcji powoduje z jednej strony gwarancję wypłacalności dłużnika, którym staje się osoba dokonująca czynu przestępnego, a z drugiej strony – determinuje skuteczność sankcji majątkowej orzekanej w postępowaniu karnym. Instytucjonalna sprawność mechanizmów reagowania na działania sprzeczne z prawem dodatkowo oddziałuje prewencyjnie, albowiem to nie długoletni pobyt w miejscu odosobnienia, a właśnie

nieuchronność szybko wymierzonej kary oraz odebranie zagarniętych dóbr lub konieczność rekompensaty szkody czynią popełnienie przestępstwa mało atrakcyjnym zajęciem¹.

Wzajemna relacja postępowania cywilnego – aspektów związanych z wpisem ograniczonego prawa rzeczowego do księgi wieczystej oraz postanowienia o zabezpieczeniu wydanego w postępowaniu karnym – jest zagadnieniem determinującym praktyczne problemy związane z realizacją, to jest skutecznym wykonaniem postanowienia o zabezpieczeniu. Po części jest to wynikiem pewnej autonomiczności ww. procedur, jak również odmienności w zakresie funkcji, jakie są realizowane w ramach ścisłego przestrzegania procedury karnej i cywilnej. Niewątpliwie postępowanie karne oddziałuje na majątek potencjalnego, domniemanego sprawcy przestępstwa, w szczególności jeśli chodzi o postanowienie o zabezpieczeniu wydane w postępowaniu karnym. Powyższe zagadnienia nie mają charakteru czysto teoretycznego, lecz stanowią próbę wykazania występujących problemów praktycznych, ujawniających się już po wydaniu postanowienia o zastosowaniu omawianego środka przymusu, jednak przed etapem jego wykonania oraz realizacji. Tytułem przykładu w jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy wskazał, że „w wypadku zabezpieczenia dokonywanego przez organ postępowania przygotowawczego wierzycielem hipotecznym jest Skarb Państwa, także w razie potencjalnych wierzytelności osób trzecich”². W podobnym tonie zostało wyrażone stanowisko w wyroku przez Sąd Apelacyjny w Katowicach³, w ramach którego podkreślono, że „nic nie stoi na przeszkodzie, aby na tym samym mieniu należącym do oskarżonego obok zabezpieczenia grożącej kary grzywny, w razie wystąpienia okoliczności z art. 291 § 1 Kodeksu postępowania karnego⁴ sąd rozpoznający sprawę w toku postępowania jurysdykcyjnego zabezpieczył również spłatę środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody w razie zaistnienia uzasadnionej obawy, że bez zabezpieczenia majątkowego wykonanie orzeczenia w zakresie kary będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione”. Natomiast w innym orzeczeniu, przy tożsamym układzie faktycznym pod względem podmiotowo-przedmiotowym, jak w wyżej zacytowanych judykaturach, Sąd Najwyższy wskazał, że „niedopuszczalne jest ustanowienie w postanowieniu prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym wydanym w postępowaniu karnym jednej hipoteki przymusowej, która ma równocześnie zabezpieczać należności Skarbu Państwa i poszkodowanego. Nie jest wówczas dopuszczalne dokonanie «podziału» hipoteki przez sąd wieczystoksięgowy i dokonanie wpisu «części» hipoteki

1 B. Kurzępa, *Przesłanki stosowania zabezpieczenia majątkowego oraz tymczasowego zajęcia mienia w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokurator” 2005/4, s. 7.

2 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 5.06.2019 r. (V CSK 145/18), Legalis nr 1964898.

3 Zob. uzasadnienie do postanowienia S. Apel. w Katowicach z 21.10.2015 r. (II AKz 9592/15), OSAKat 2015/4, poz. 13.

4 Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37), dalej: k.p.k.

zabezpieczającej karę grzywny”⁵. Dlatego jawi się jako niezwykle istotne przybliżenie regulacji, na podstawie których zabezpieczenie jest udzielane, jak i regulacji cywilnych o procesowo- i materialnoprawnej dystynkcji. Dokonanie tego porównania pozwoli zrozumieć istotę wzajemnej relacji obu postępowań i będzie stanowiło wskazówkę interpretacyjną dla organów wydających i realizujących postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia majątkowego.

II. PRZESŁANKI UDZIELENIA ZABEZPIECZENIA MAJĄTKOWEGO. PRZEDMIOT ZABEZPIECZENIA

Mając na uwadze systematykę Kodeksu postępowania karnego, zabezpieczenie majątkowe zakwalifikowano do kategorii środków przymusu, jest ustanawiane wbrew woli osoby uprawnionej i dotyczy jej majątku. Jest to jeden z przykładów dopuszczalnej ingerencji w prawo własności⁶. Niewątpliwie zabezpieczenie majątkowe spełnia istotną funkcję kompensacyjną w procesie karnym, zapewniając wykonalność przyszłego orzeczenia w zakresie niektórych kar i środków karnych, a także ułatwiając ściągłość roszczeń o cywilistycznym autoramencie. Dodatkowo zabezpieczenie majątkowe pełni istotną funkcję urealnijającą skuteczność postępowania karnego wykonawczego. Innymi słowy, cel omawianej instytucji procesowej jest nastawiony na wykonawcze stadium postępowania karnego, a więc służy temu etapowi postępowania, które ze swej istoty toczy się po prawomocnym zakończeniu postępowania w przedmiocie sprawstwa i winy za określone przestępstwo⁷.

Podstawową regulacją normującą przesłanki udzielenia zabezpieczenia majątkowego jest dyspozycja art. 291 k.p.k. Treść normatywna tego przepisu wskazuje, że w razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa, za które lub w związku z którym można orzec: grzywnę, świadczenie pieniężne, przepadek, środek kompensacyjny, zwrot pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości – może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania tego orzeczenia na mieniu oskarżonego, o którym mowa w art. 45 § 2 Kodeksu karnego⁸, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znaczenie utrudnione. Z urzędu może także nastąpić na mieniu podejrzanego (oskarżonego) zabezpieczenie wykonania orzeczenia o kosztach sądowych, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w tym zakresie będzie niemożliwe lub nader utrudnione (art. 291 § 3 k.p.k.).

5 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 19.02.2021 r. (III CSKP 33/21), „Biuletyn SN” 2021/12.

6 Zob. uzasadnienie TK z 6.09.2004 r. (SK 10/04), OTK-A 2004/8, poz. 80.

7 T.H. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, Warszawa 2014, t. 1, s. 998.

8 Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17), dalej: k.k.

W treści normatywnej art. 292 § 1 k.p.k. ustawodawca wskazał, że zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, chyba że ustawa stanowi inaczej. To ustawowe odesłanie do norm z zakresu procesowego prawa cywilnego dotyczy jedynie sposobu realizacji zabezpieczenia majątkowego, zaś przesłanki jego stosowania wyczerpująco zostały uregulowane przepisami ustawy karnej procesowej (art. 291 k.p.k.). Aby można było dokonać zabezpieczenia majątkowego na mieniu podejrzanego (oskarżonego), postępowanie karne powinno osiągnąć co najmniej stadium *in personam* i może być stosowane, aż do uprawomocnienia wyroku⁹. Jest to przesłanka formalna, uzależniająca możliwość zastosowania zabezpieczenia od określonego etapu postępowania. Nadmienić należy, iż ustawą z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁰ znowelizowano z dniem 14.03.2024 r. treść § 2 pkt 2 art. 291 k.p.k., wskazując, iż zabezpieczenie majątkowe w sytuacjach, o których jest mowa w § 2 pkt 2 tego przepisu, może nastąpić niezależnie od tego, czy wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów lub postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Oznacza to, iż zabezpieczenie majątkowe może nastąpić po wszczęciu postępowania przygotowawczego¹¹.

Kolejnym elementem warunkującym zasadność zabezpieczenia majątkowego, oprócz aktualizacji przesłanki formalnej, jest zaistnienie kumulatywnie dwóch przesłanek merytorycznych. Po pierwsze, zgromadzone w sprawie dowody w sposób dostateczny wskazują na popełnienie czynu zabronionego przez podmiot, którego mienie ma zostać objęte zabezpieczeniem majątkowym. Po drugie, zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znaczenie utrudnione.

Pierwsza przesłanka merytoryczna stanowi swoisty odpowiednik w zakresie sformułowania językowego determinanty stosowania zabezpieczenia roszczenia, o którym mowa w dyspozycji art. 730¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego¹², to jest uprawdopodobnienia roszczenia. Zestawienie tych dwóch norm nie jest przypadkowe, gdyż cel zabezpieczenia majątkowego w obu tych postępowaniach – *mutatis mutandis* – jest w zasadzie identyczny i sprowadza się do zminimalizowania możliwych, ujemnych skutków w postaci braku możliwości wykonania rozstrzygnięcia zawartego w ostatecznym akcie jurydycznym. Przepis porównywanego artykułu wymaga dla zastosowania zabezpieczenia uprawdopodobnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu, a zatem zgodnie z art. 243 k.p.c. nie jest konieczne zachowanie

9 Tak też SN w uchwale z 10.05.1995 r. (I KZP 10/95), OSNKW 1995/7–8, poz. 43, s. 24.

10 Dz.U. poz. 2600.

11 K. Eichstaedt, *Komentarz do art. 291 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Warszawa 2024, t. 1, Lex/el.

12 Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550), dalej: k.p.c.

szczegółowych przepisów o postępowaniu dowodowym. Odformalizowany charakter uprawdopodobnienia wymaganego na potrzeby udzielenia zabezpieczenia rzutuje na sposób oceny materiału dowodowego zaferowanego na etapie składania wniosku o udzielenie zabezpieczenia¹³. Mimo zbieżności funkcji obu instytucji, nieco inaczej przedstawia się sytuacja uprawdopodobnienia podstawy do zastosowania zabezpieczenia w postępowaniu karnym, w zestawieniu do asumptu zabezpieczenia w postępowaniu cywilnym. Brzmienie dyspozycji art. 291 § 1 k.p.k. wskazuje, że dla dochowania pełnego legalizmu przy rozstrzyganiu co do zasadności stosowania omawianego środka przymusu niezbędne jest ujawnienie w toku postępowania takich okoliczności, stwierdzonych w oparciu o zebrane dowody, które pozwalają z dużą dozą prawdopodobieństwa przyjąć, że właściciel rzeczy lub uprawniony z przedmiotu prawa majątkowego, objętego zabezpieczeniem, jest sprawcą inkryminowanego zdarzenia. Przedstawione zapatrywanie wynika ze sformułowania językowego przepisu art. 291 § 1 k.p.k. („w razie zarzucenia oskarżonemu”) i w konsekwencji charakteru postanowienia o przedstawieniu zarzutu popełnienia przestępstwa regulowanego art. 313 *in genere* k.p.k., kończącego fazę prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawie (*ad rem*), a rozpoczynającego fazę postępowania przygotowawczego prowadzonego przeciwko określonej osobie (*in personam*). Moment przedstawienia zarzutów stanowi ten etap procesu, w którym postępowanie przygotowawcze przechodzi od stopnia domniemania lub podejrzania, iż sprawcą czynu jest określona osoba, do stopnia dostatecznego podejrzania, a nawet przekonania, o tym, że konkretna osoba jest sprawcą czynu przestępnego¹⁴. W tym miejscu godzi się zaakcentować, że sam fakt wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie jest wystarczający dla zastosowania omawianej instytucji, albowiem dla zrealizowania pierwszej przesłanki materialnoprawnej konieczne jest, aby treść zarzutu dotyczyła takiego zdarzenia faktycznego, kwalifikowanego jako przestępstwo, za które lub w związku z którym można orzec: grzywnę, świadczenie pieniężne, przepadek, środek kompensacyjny, zwrot pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości. Dodatkowo samo sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie powoduje automatyzmu przy orzekaniu omawianego środka, gdyż Sąd, wydając postanowienie lub dokonując kontroli zaskarżonego postanowienia wydanego przez właściwy organ prowadzący postępowanie przygotowawcze (art. 293 § 1, 3 i 4 k.p.k.), musi mieć zagwarantowane prawo do oceny zasadności zarówno podstawy faktycznej, jak i prawnej podstawy udzielenia zabezpieczenia majątkowego. Sąd, dokonując oceny trafności kwalifikacji

13 D. Ryszał, *Komentarz do art. 7301, teza 8 (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, red. T. Szancilo, Warszawa 2023, t. 2, Legalis/el.

14 J. Peczeniuk, *Instytucja przedstawienia zarzutów w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1994/3–4, s. 40.

prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu, przyjętej przez oskarżyciela publicznego w postanowieniu o przedstawieniu (uzupełnieniu lub zmianie) zarzutów, otwiera sobie możliwość weryfikacji pierwszej przesłanki merytorycznej, poprzez dokonanie oceny, czy w okolicznościach konkretnej sprawy spełnione są przesłanki ogólne zastosowania zabezpieczenia majątkowego. Uznanie przez Sąd, że zdarzenie faktyczne, czyn objęty treścią zarzutu nie daje realnych podstaw do skazania, a tym samym orzeczenia grzywny, świadczenia pieniężnego, przepadku, środka kompensacyjnego, zwrotu pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości, dekompletuje warstwę merytoryczną determinant składających się na podstawę stosowania zabezpieczenia. Nie ulega też wątpliwości, że wydanie wyroku uniewinniającego w pierwszej instancji, choćby nieprawomocnego, stoi na przeszkodzie zabezpieczeniu majątkowemu¹⁵.

Kolejną przesłanką merytoryczną warunkującą możliwość wdrożenia zabezpieczenia, która łącznie z pierwszą przesłanką stanowi warstwę materialnoprawną przesłanek składających się na podstawę stosowania zabezpieczenia, jest zaistnienie takiego układu faktyczno-procesowego, w którym zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione. Treść art. 291 § 1 i 3¹⁶ k.p.k. została uzupełniona o tę uzasadnioną przyczynę stosowania zabezpieczenia mocą ustawy¹⁷, która weszła w życie 1.07.2015 r. Do 30.06.2015 r. przepis art. 291 k.p.k. nie zawierał żadnej przesłanki o podobnym wydzwiku normatywnym. Brak było również podstaw, zgodnie z regułą *exceptiones non sunt extendendae*, do odpowiedniego stosowania w tym zakresie regulacji normujących przebieg procesu cywilnego. Przedmiotowy stan ujemności normatywnej budził zastrzeżenie w doktrynie¹⁸. Nie ulega wątpliwości, że dla spełnienia tej przesłanki konieczne jest ustalenie, że podmiot, który potencjalnie ma stać się adresatem postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym, posiada określone mienie. Od zabezpieczenia majątkowego należy odstąpić, gdy z niewątpliwych ustaleń organu prowadzącego postępowanie wynika, że podejrzany nie ma mienia, na którym ma nastąpić zabezpieczenie¹⁹. Nadto, podejmując decyzję o zabezpieczeniu, należy mieć również na względzie wartość zabezpieczanego „roszczenia”, możliwego *ex ante* do oszacowania, w oparciu o prognozę wysokości kary grzywny, czy też środka kompensacyjnego – potencjalnie orzeczonych w wyroku skazującym, a wartością mienia. Zastosowanie

15 Zob. uzasadnienie do postanowienia SA w Katowicach z 6.02.2011 r. (II AKz 61/1), OSAKat 2011/2, poz. 9.

16 W tym miejscu należy wskazać, że powtórzenie treści omawianej przesłanki merytorycznej z art. 291 § 1 k.p.k. w art. 291 § 3 k.p.k. jest zabiegiem zbędnym, gdyż narusza zasadę prawidłowej techniki legislacyjnej w zakresie odesłań ustawowych, stosowanej dla osiągnięcia skrótości tekstu prawnego lub zwiększenia jego spójności, a także pełniejszej jednoznaczności i precyzji regulacji.

17 Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z 27.09.2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1247, ze zm.; Dz.U. z 2015 r. poz. 396).

18 J. Skorupka, *Wykonanie zabezpieczenia majątkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2005/2, s. 42.

19 B. Kolański, *Metodyka postępowania w zakresie zabezpieczenia majątkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2006/4, s. 92.

omawianego środka przymusu dla celów skutecznego wykonania orzeczenia jest możliwe tylko wtedy, gdyż nie zachodzi rażąca dysproporcja między wysokością zabezpieczanego „roszczenia” a wartością zabezpieczonego mienia. W sytuacji występującej jaskrawej różnicy między tymi wartościami zastosowanie analizowanej instytucji byłoby niemożliwe, albowiem naruszałoby zasadę proporcjonalności, o której mowa w art. 31 ust. 3 Konstytucji²⁰. Regulacje odnoszące się do ograniczania praw ekonomicznych niewątpliwie muszą być tak odczytywane, w zakresie wykładni ich stosowania, aby końcowy efekt ich analizy normatywnej pozwalał na stwierdzenie, że stosowana instytucja spełnia warunki, o których mowa w tym przepisie (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Ograniczenia własnościowe mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, a ponadto nie mogą naruszać istoty wolności i praw, *in concreto* prawa ochrony własności (art. 63 ust. 3 Konstytucji). Innymi słowy – pozostawianie w zgodzie z zasadą proporcjonalności wymaga, aby środek stosowany dla osiągnięcia zamierzonego celu (zabezpieczenie majątkowe – przyp. K.N.) był właściwy i niezbędny oraz by związana z nim ingerencja nie była nadmierna w stosunku do wagi sprawy²¹. Rozwinięcie tej konstytucyjnej zasady znajduje swoje podłoże normatywne w normie rangi ustawowej, to jest art. 730¹ § 3 k.p.c. Stosownie do tego przepisu, przy wyborze sposobu zabezpieczenia sąd uwzględni interesy stron lub uczestników postępowania w takiej mierze, aby uprawnionemu zapewnić należytą ochronę prawną, a obowiązującego nie obciążać ponad potrzebę.

Pozostając na gruncie omawianej przesłanki, w sytuacji ustalenia, że podejrzany posiada mienie zdadne do zabezpieczenia oraz samo zastosowanie zabezpieczenia jest możliwe z punktu widzenia stopnia intensywności dolegliwości tego środka wobec sfery chronionych konstytucyjnie praw podejrzanego, konieczne jest dodatkowe, niezbędne ustalenie istnienia uzasadnionej obawy, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione. Oznacza to ni mniej, ni więcej, że zabezpieczenie majątkowe powinno być stosowane jedynie wtedy, gdy konkretne okoliczności wskazują, że wykonanie orzeczonych w przyszłości kar i środków karnych lub egzekucji zasądzonego odszkodowania jest zagrożone i wymaga zabezpieczenia przed działaniami oskarżonych, które mogą doprowadzić do uszczerplenia ich majątku lub jego ukrycia. Jednakże gdy oskarżony lub podejrzany w trakcie toczącego się przeciwko niemu postępowania pomnaża swój majątek, nie ukrywa tego faktu, wskazując również na nieznanie organowi postępowania składniki majątku odrębnego, potwierdza, iż wykonanie orzeczonych w przyszłości kar grzywny, środków

20 Ustawa z 2.04.1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483), dalej: Konstytucja.

21 Zob. uzasadnienie TK z 10.07.2007 r. (SK 50/06), OTK Seria A 2007/7, poz. 75.

karnych lub egzekucji zasądzonych odszkodowania nie jest zagrożone²². Zatem ewentualnie procesowe stwierdzenie stanu uzasadnionej obawy nie może mieć charakteru abstrakcyjnego, lecz musi wynikać z oceny dokonanej na podstawie analizy opartej na każdym elemencie materiału dowodowego. W istocie sam fakt, że w związku z prowadzonym postępowaniem karnym może być orzeczona wobec oskarżonego wysoka grzywna, nie stanowi *a priori* podstawy do zastosowania niniejszej instytucji prawnej. Zabezpieczenie majątkowe nie powinno być zatem stosowane w sposób dowolny, w szczególności gdy postawa oskarżonego, który nie ukrywa swojego majątku, temu się w pełni przeciwstawia²³.

Poza akcentem położonym na pojęcie mienia oskarżonego, opisanym przez pryzmat przesłanek warunkujących możliwość zastosowania analizowanej instytucji, konieczne jest omówienie zagadnienia związanego z samym przedmiotem zabezpieczenia majątkowego.

Przedmiot zabezpieczenia majątkowego może stanowić przede wszystkim mienie²⁴ osoby oskarżonej (podejrzanej) lub zabezpieczenie może zostać dokonane na mieniu, o którym mowa w art. 45 § 2 Kodeksu karnego. Za mienie opisane w hipotezie normy zawartej w art. 45 § 2 k.k. uważa się (domniemanie prawne) korzyść majątkową uzyskaną z popełnienia przestępstwa, którą sprawca objął we władanie lub do której uzyskał jakikolwiek tytuł w okresie 5 lat przed popełnieniem przestępstwa do chwili wydania chociażby nieprawomocnego wyroku, chyba że sprawca lub inna zainteresowana osoba przedstawi dowód przeciwny. Przepis ten różnicuje przesłanki zastosowania domniemania, w zależności od wartości korzyści majątkowej, osiągniętej chociażby pośrednio z przestępstwa. Jeżeli więc sprawca osiągnął z przestępstwa korzyść znacznej wartości, staje się ona objęta domniemaniem z art. 45 § 2 k.k. W przypadku przestępstwa zagrożonego karą nie niższą niż 5 lat pozbawienia wolności, lub popełnionego w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa, korzyść osiągnięta z przestępstwa nie musi być znaczna. W tym przypadku w grę wchodzi nie tylko przestępstwa, z których została osiągnięta korzyść majątkowa. Wystarczy, że tylko mogła zostać osiągnięta korzyść majątkowa w jakiegokolwiek wysokości²⁵.

Zatem własności i prawa majątkowe (art. 44 k.c.) mogą stanowić przedmiot zabezpieczenia. Prawami majątkowymi są te, które są bezpośrednio uwarunkowane

22 Zob. uzasadnienie do postanowienia SA w Katowicach z 9.10.2013 r. (II AKz 588/13), OSA Kat 2014/2, poz. 93.

23 R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Komentarz do art. 291, teza 3*, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2019, t. 2, Lex/el.

24 Rozwinięcia pojęcia mienia należy poszukiwać w treści normatywnej art. 44 k.c., zgodnie z którym mieniem jest własność i inne prawa majątkowe.

25 D. Szeleszczuk, *Komentarz do art. 45, teza 4 (w:) Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021, Legalis/el.

interesem ekonomicznym podmiotu prawa, natomiast uwarunkowanie takie nie zachodzi w przypadku praw niemajątkowych²⁶.

W razie popełnienia przestępstwa, w związku z którym można orzec przepadek wskazany w art. 291 § 1 pkt 3 k.p.k. lub zwrot wskazany w art. 291 § 1 pkt 5 k.p.k., zabezpieczenie wykonania orzeczenia może nastąpić również na mieniu osoby fizycznej, o której mowa w art. 44a k.k., lub osoby fizycznej, prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, o której mowa w art. 45 § 3 k.k., lub na mieniu, które podlegałyby przypadkowi na podstawie art. 33 § 3 Kodeksu karnego skarbowego²⁷, zaś po wszczęciu postępowania karnego – na mieniu, które podlegałyby przypadkowi lub zwrotowi na podstawie art. 45a § 1 lub 2 k.k. oraz art. 43 § 1 lub 2 lub art. 43a Kodeksu karnego skarbowego lub przypadkowi lub zwrotowi na podstawie art. 44 k.k., jeżeli co do tego mienia na podstawie odrębnych przepisów zastosowano wstrzymanie transakcji lub blokadę rachunku.

Dodatkowo zabezpieczenie wykonania orzeczenia zwrotu korzyści majątkowej albo jej równowartości lub orzeczenia przepadku świadczenia albo jego równowartości wobec podmiotu zobowiązanego określonego w art. 91a k.p.k. może z urzędu nastąpić na mieniu tego podmiotu. Z urzędu omawiany środek może być stosowany na mieniu oskarżonego w celu zabezpieczenia wykonania orzeczenia o kosztach sądowych.

III. SPOSOBY ZABEZPIECZENIA MAJĄTKOWEGO. OBCIĄŻENIE NIERUCHOMOŚCI HIPOTEKĄ PRZYMUSOWĄ

Analiza treści normatywnej art. 292 k.p.k. prowadzi do wniosku, że przepis ten przesądza jedynie o sposobach dokonania zabezpieczenia. Norma zawarta w art. 747 k.p.c. zawiera wyczerpujący katalog sposobów zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. Zgodnie z dyspozycją art. 747 pkt 2 k.p.c. zabezpieczenie roszczeń pieniężnych następuje przez obciążanie nieruchomości obowiązanego (podejrzanego) hipoteką przymusową. Ten sposób zabezpieczenia nie będzie miał zastosowania w sytuacji grożącego przepadku, gdyż zabezpieczenie w tym wypadku może nastąpić jedynie przez zajęcie ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych oraz przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości (art. 292 § 2 k.p.k.).

Hipoteka jest ograniczonym prawem rzeczowym, którego istotą jest zabezpieczenie określonej wierzytelności pieniężnej. Zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece²⁸ w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego można nieruchomość obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości

26 A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 138.

27 Ustawa z 10.09.1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654), dalej: k.k.s.

28 Ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r. poz. 1984 ze zm.), dalej: u.k.w.h.

bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości. Z treści przepisu wynika, że wierzycielowi hipotecznemu (Skarbowi Państwa lub osobie pokrzywdzonej przestępstwem) przysługują dwa uprawnienia, to jest pierwszeństwo zaspokojenia się z nieruchomości przed dłużnikami osobistymi oraz, co najistotniejsze z punktu widzenia funkcji zabezpieczenia majątkowego, skuteczność wobec każdorazowego właściciela nieruchomości. Rola hipoteki przymusowej, ustanowionej na podstawie tytułu wykonawczego, wyraża się w zabezpieczeniu wierzytelności przed ewentualnymi działaniami dłużnika nakierowanymi na wyzbycie się lub obciążenie majątku – do czasu ostatecznego zakończenia postępowania²⁹.

Stosownie do art. 109 ust. 1 u.k.w.h. wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika (hipoteka przymusowa). Interpretacja przepisu prowadzi do jednoznacznego wniosku, że wierzyciel, to jest podmiot uprawniony z hipoteki, ma swobodę wyboru – ograniczoną o przesłanki warunkujące powstanie zabezpieczenia – którą lub które ze wszystkich nieruchomości dłużnika (oskarżonego, podejrzanego) obciążyć hipoteką przymusową. Powstanie hipoteki na podstawie określonej czynności prawnej (hipoteka umowna) zasadniczo nie różni się z punktu widzenia celów i skutków omawianej instytucji od ustanowienia hipoteki w oparciu o tytuł wykonawczy, czy też dokumenty wymienione w treści normatywnej art. *in genere* 110 u.k.w.h., w szczególności na mocy postanowienia prokuratora lub postanowienia sądu o udzielenie zabezpieczenia (art. 110 pkt 1 i 2 u.k.w.h.). W orzecznictwie został wyrażony pogląd, że hipoteka przymusowa spełnia tę samą funkcję zabezpieczenia wierzytelności co hipoteka ustanowiona przez czynność prawną i brak jest podstaw do odmiennego jej traktowania³⁰. Mając to na uwadze oraz dokonując wykładni przepisu art. 109 u.k.w.h. z perspektywy obowiązującego przepisu art. 65 ust. 4 u.k.w.h., w sytuacji braku odmiennego unormowania normatywnego, hipoteką przymusową można obciążyć nie tylko nieruchomość, jak to wynika z literalnego brzmienia art. 109 u.k.w.h., lecz także inne prawa (przedmioty majątkowe) określone w art. 65 ust. 2 i 3 u.k.w.h., np. użytkowanie wieczyste, spółdzielcze własnościowe prawa do lokalu. Nadto przedmiotem obciążenia hipotecznego mogą być nie tylko nieruchomości gruntowe, lecz także lokalowe oraz budynkowe³¹.

Do powstania hipoteki niezbędny jest wpis w księdze wieczystej (art. 67 u.k.w.h.). Wpis ma charakter konstytutywny i ma moc wsteczną od chwili złożenia wniosku o dokonanie wpisu (art. 29 u.k.w.h.). Wpisu hipoteki dokonuje się w dziale IV księgi

29 J. Pisuliński, *Hipoteka po nowelizacji. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 26.

30 Zob. uzasadnienie do uchwały SN z 8.07.1975 r. (III CZP 51/75), OSNCP 1976/5, poz. 91.

31 S. Rudnicki, *Hipoteka jako sposób zabezpieczenia wierzytelności*, Warszawa 2003, s. 30.

wieczystej³². Podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest postanowienie Sądu lub prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym, stanowiące z chwilą wydania tytuł wykonawczy (art. 293 § 5 k.p.k.). Gdy hipoteka ma zostać ustanowiona na mocy postanowienia prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym, wniosek o dokonanie wpisu może złożyć prokurator. Dotyczy to wpisu hipoteki przymusowej nie tylko na rzecz Skarbu Państwa, ale również pokrzywdzonego (art. 7 zd. 1 k.p.c.)³³. Wymogi, jakim powinno odpowiadać postanowienie zabezpieczające prokuratora, reguluje również art. 293 § 2 k.p.k. W przepisie tym wskazano, że w postanowieniu określa się kwotowo zakres i sposób zabezpieczenia. W przypadku, gdy sposobem zabezpieczenia jest hipoteka przymusowa, w postanowieniu winny znaleźć się wszystkie elementy konstytuujące powstanie hipoteki, tj. wskazanie przedmiotu hipoteki, rodzaju wierzytelności, wysokości hipoteki i określenie wierzyciela hipotecznego. W tym miejscu godzi się zauważyć, że niedopuszczalne jest ustanowienie w postanowieniu prokuratora (Sądu) o zabezpieczeniu majątkowym wydanym w postępowaniu karnym jednej hipoteki przymusowej, która ma równocześnie zabezpieczać należności Skarbu Państwa i pokrzywdzonego. Nie jest wówczas dopuszczalne dokonanie „podziału” hipoteki przez sąd wieczystoksięgowy i dokonanie wpisu „części” hipoteki zabezpieczającej karę grzywny. Z przepisu art. 65 ust. 1 u.k.w.h. wynika, że hipotekę ustanawia się w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego. Oznacza to, że hipoteka nie może stanowić zabezpieczenia generalnego, albowiem obarczona jest wymogiem określoności w zakresie tego, co konkretnie zabezpiecza. Oznacza ona m.in. powiązanie normatywne między osobą uprawnioną z tytułu hipoteki a wierzycielem, któremu przysługuje zabezpieczona wierzytelność. Niewątpliwie osoby te powinny być tożsame, zważywszy na to, że hipoteka należy do tego samego majątku, któremu przysługuje zabezpieczona wierzytelność. Zatem hipoteki nie można ustanowić na rzecz Skarbu Państwa, gdy ma na celu zabezpieczenie wierzytelności pokrzywdzonych.

W przypadku gdy nieruchomości nie ma założonej księgi wiecznej albo księga wieczysta zginęła lub uległa zniszczeniu, w obecnym stanie prawnym nie ma możliwości ujawnienia hipoteki przymusowej. Złożenie dokumentu, celem ujawnienia hipoteki w zbiorze dokumentów i w konsekwencji wydania przez Sąd odpowiedniego postanowienia, wymaga zgodnie z dyspozycją art. 123 u.k.w.h. szczególnego uprawnienia wyrażonego w ustawie.

W konsekwencji, w celu dokonania wpisu hipoteki przymusowej do księgi wieczystej, właściwy wniosek należy złożyć do sądu rejonowego, który prowadzi księgę wieczystą dla obciążanej nieruchomości. Za chwilę wpływu wniosku uznaje się godzinę i minutę, w której w danym dniu wniosek wpłynął do sądu (art. 626⁶

32 Tak art. 25 ust. 1 pkt 1 u.k.w.h. oraz § 46 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.09.2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów (Dz.U z 2021 r. nr 102 poz. 1122 ze zm.).

33 T. Czech, *Księga wieczysta i hipoteka. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 728.

§ 1 zd. 2 k.p.c.). Do wniosku należy dołączyć postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym, które stanowi podstawę wpisu hipoteki do księgi wieczystej (art. 626² § 3 k.p.c.). Z uwagi na zwolnienie podmiotowe nie pobiera się opłaty sądowej od wniosku o obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową motywowanym postanowieniem Sądu albo prokuratora o zabezpieczeniu majątkowym (art. 42 ust. 1 w zw. z art. 94 ustawy z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Brak obowiązku uiszczenia opłaty sądowej jest niezależny od tego, czy organiczne prawo rzeczowe ma zabezpieczać roszczenie Skarbu Państwa, czy też osoby fizycznej – szerzej podmiotu pokrzywdzonego, albowiem do uiszczenia kosztów sądowych co do zasady obowiązana jest strona, która wnosi do sądu pismo podlegające opłacie *in concreto* – prokurator lub Sąd reprezentujący interesy Skarbu Państwa. Sąd wieczystoksięgowy nie jest uprawniony do merytorycznej kontroli postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, stanowiącego podstawę wpisu do księgi wieczystej hipoteki przymusowej.

Obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową otwiera etap wykonawczy postępowania zabezpieczającego, regulowanego przepisami procedury karnej. W doktrynie zauważono, że postępowanie zabezpieczające prowadzone w ramach postępowania karnego składa się z dwóch etapów: rozpoznawczego, którego celem jest wydanie postanowienia w przedmiocie zapieczętowania, oraz wykonawczego – zmierzającego do realizacji postanowienia o zabezpieczeniu³⁴. Jak wynika z art. 27a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego³⁵, do wykonania postanowień o zabezpieczeniu grzywny, świadczenia pieniężnego, środka kompensacyjnego oraz kosztów sądowych mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli niniejsza ustawa nie stanowi inaczej. Wykonanie postanowień o zabezpieczeniu należności, wymienionych w tym przepisie, odbywa się według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, co oznacza, że organami uprawnionymi do prowadzenia postępowania egzekucyjnego są sądy rejonowe oraz działający przy tych sądach komornicy sądowi³⁶. Skoro postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym z chwilą wydania stanowi tytuł wykonawczy, dokument ten stanowi samoistnie, bez konieczności nadawania klauzuli wykonalności, podstawę prowadzenia egzekucji o całe objęte nim roszczenie i ze wszystkich części majątku dłużnika (art. 803 k.p.c.). Uzupełniając należy wskazać treść normatywną art. 75 u.k.w.h., zgodnie z tym przepisem zaspokojenie wierzyciela hipotecznego z nieruchomości następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym, chyba że z nieruchomości dłużnika jest prowadzona egzekucja przez administracyjny organ egzekucyjny. *Ratio legis* tego przepisu stanowi zabezpieczenie praw

34 S. Kudrelek, *Postępowanie zabezpieczające w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013/6, s. 147.

35 Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 127), dalej: k.k.w.

36 P. Gensikowski, *Komentarz do art. 27a, teza 11 (w:) Kodeks karny wykonawczy. Komentarz aktualizowany*, red. J. Lachowski, Warszawa 2023, Legis/el.

majątkowych właściciela nieruchomości objętej hipoteką przed nieproporcjonalnym obciążeniem na rzecz wierzyciela hipotecznego. Polski legislator wychodzi z założenia, że przepisy egzekucyjne poprzez rozbudowany system środków prawnych, które przysługują uczestnikom postępowania, należyście wyważają interesy wierzyciela hipotecznego, właściciela obciążonej nieruchomości i innych osób. Ponadto udział w postępowaniu organów władzy sądowej lub administracyjnej ma zapewniać niezbędną ochronę takim uczestnikom oraz gwarantować realizację hipoteki z uwzględnieniem interesu publicznego³⁷.

IV. ZMIANA WŁAŚCICIELA

Dualizm postępowania w przedmiocie udzielania zabezpieczenia majątkowego może rodzić pewne komplikacje, zważywszy na występującą nierzadko w praktyce zmianę stanu faktycznego w zakresie ustroju właścicielskiego nieruchomości zabezpieczanej na etapie postępowania wykonawczego wpisem hipotecznym, między etapem rozpoznawczym a właśnie fragmentem postępowania nakierowanym na jego realizację. Zmiana ta może być nierzadko wynikiem intencjonalnego działania osoby będącej właścicielem nieruchomości, która z chęci uniknięcia obciążenia przysługującego jej prawa majątkowego dokonuje jego przeniesienia na rzecz osoby trzeciej. Początkowo w orzecznictwie wyrażano stanowisko, że zmiana właściciela nieruchomości na skutek szeroko rozumianej utraty przez dłużnika (podejrzanego) prawa własności stanowiła przeszkodę wpisu hipoteki przymusowej³⁸. Tak prezentowane stanowisko było wynikiem przyjęcia specyficznej roli hipoteki przymusowej, która jest ustanawiana na jednostronny wniosek wierzyciela na podstawie tytułu wykonawczego w rozumieniu art. 776 k.p.c., spełniająca funkcje szczególnego rodzaju środka egzekucyjnego. Ustanowienie hipoteki przymusowej wymaga wpisu do księgi wieczystej, wpis ma charakter konstytutywny, a dla jego ustanowienia nie jest potrzebna zgoda właściciela nieruchomości. Sąd wieczystoksięgowy, rozpoznając wniosek o ustanowienie hipoteki przymusowej, nie może kontrolować prawidłowości orzeczenia stanowiącego podstawę jej wpisu, nie ulega jednak wątpliwości, że powinien kontrolować, czy wpis następuje przeciwko właścicielowi nieruchomości, który jest dłużnikiem wnioskodawcy³⁹. Pogląd ten opierał się na założeniu, że w postępowaniu o wpis w księdze wieczystej o zasadności wniosku decyduje stan prawny nieruchomości istniejący w chwili jego rozpoznania przez sąd⁴⁰. Jest to wynik wykładni językowej przepisu art. 34 u.k.w.h., albowiem ustawodawca uzależnia skuteczność realizacji wniosku o wpis określonego

37 A. Marciniak, *Dochodzenie roszczeń zabezpieczonych zastawem lub hipoteką*, Sopot 2001, s.44.

38 Zob. uzasadnienie do uchwały SN z 30.05.1994 r. (III CZP 72/94), OSNCP 1994/12, poz. 235.

39 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 23.01.2004 r. (III CK 245/02), OSP 2005/1, poz. 3, s.7.

40 J. Pisuliński, *Prawo rzeczowe, Tom 4, teza 544 (w:) System Prawa Prywatnego*, red. E. Gniewek, Warszawa 2021, Legalis/el.

prawa do księgi wieczystej, od tego czy osoba, której prawo ma być wpisem dotknięte, jest lub zostaje jednocześnie (z wpisem ograniczonego prawa rzeczowego) wpisana do księgi wieczystej jako uprawniona.

W aktualnym stanowisku judykatury przeważa pogląd, zgodnie z którym zbycie nieruchomości po złożeniu wniosku o obciążenie jej hipoteką przymusową, a więc w toku sprawy o ukształtowanie ograniczonego prawa rzeczowego na tej nieruchomości i po uczynieniu w księdze wieczystej wzmianki o wniosku, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy o wpis hipoteki i nie uzasadnia odmowy wpisu, który odniesie skutek wobec zbywcy⁴¹.

Zaznaczyć również należy, że sam problem dopuszczalności wpisu hipoteki w okolicznościach zmiany ustroju właścicielskiego może również powstać w wyniku niezachowania przez sąd wieczystoksięgowy zasady kolejności rozpoznawania wniosków o wpis według daty wpływu, czego skutkiem, przy przyjęciu pierwszego stanowiska, jest pozbawienie aksjologicznego znaczenia treści normatywnej przepisów o hipotecznym zabezpieczeniu wiarygodności, a w konsekwencji pozbawienie wierzyciela możliwości zaspokojenia oraz postawienie niesolidnego dłużnika – *in concreto* podejrzanego lub oskarżonego i nabywcy nieruchomości, mimo wzmianki o wniosku o wpis hipoteki, w bezpodstawnie korzystniejszej sytuacji, co nie może być aprobowane społecznie. Mimo iż z przepisów regulujących postępowanie wieczystoksięgowe nie wynika wprost ustawowy obowiązek rozpoznawania przez sąd kolizyjnych wniosków o wpis według kolejności ich wpływu, jednak taką zasadę rozpoznawania wniosków można wywieść z art. 626⁶ § 1 i art. 626⁷ § 1 k.p.c. oraz z art. 8 u.k.w.h., a także z wyrażonej w art. 32 Konstytucji zasady równości wobec prawa⁴². Rozwiązania tego problemu można również poszukiwać w dyspozycji przepisu art. 192 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Koncepcja ta została oparta na twierdzeniu, że zbycie nieruchomości nie stoi na przeszkodzie uwzględnieniu wniosku o wpis hipoteki, jeżeli zbycie nastąpiło po dokonaniu wzmianki o tym wniosku w księdze wieczystej⁴³.

Wymóg odnoszący się do tożsamości podmiotu obowiązującego do znoszenia skutków zabezpieczenia a podmiotem ujawnionym w księdze wieczystej jako uprawnionym z obciążanego prawa skutkuje brakiem możliwości dokonania, w oparciu o omawiany sposób zabezpieczenia, wpisu ograniczonego prawa rzeczowego na mieniu objętym domniemaniem prawnym opisanym w treści art. 45 § 2 k.k. i art. 45 § 3 k.k. Za tym stanowiskiem przemawia nie tylko przeszkoda prawna, o której mowa powyżej,

41 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 12.06.2008 r. (III CSK 54/08), Legalis nr 316264.

42 Zob. uzasadnienie do uchwały SN z 29.04.2008 r. (III CZP 17/08), OSNC 2009/6, poz. 82, s. 43.

43 K. Stefaniuk, *Glosa do wyroku SN z 23.01.2004 r., III CK 245/02*, OSP 2005/1, poz. 3, s. 8 i n.

ale również sama istota zabezpieczenia, które nie jest możliwe do zastosowania, gdy egzekucja z tego majątku w przyszłości będzie niedopuszczalna⁴⁴.

Niewątpliwie dla uniknięcia komplikacji faktyczno-prawnych, determinowanych zmianą właścicielską nieruchomości (innego prawa majątkowego, dla którego urządzona jest księga wieczysta) stanowiącej przedmiot omawianego środka przymusu, powstałą między datą wydania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym a złożeniem wniosku o wpis ograniczonego prawa rzeczowego do księgi wieczystej, niezbędne jest przestrzeganie przez ukonstytuowany danym etapem postępowania organ zasady szybkości postępowania karnego. Zasada ta w swej istocie obliuguje organy procesowe do podejmowania sprawnych działań przyczyniających się do pełnej realizacji celów procesu, w oparciu o instytucje regulowane procedurą karną⁴⁵. W konkluzji należy wskazać, że interes uprawnionego do żądania wpisu hipoteki przymusowej może być chroniony jedynie przez jak najszybsze jego uzyskanie⁴⁶.

V. ZABEZPIECZENIE MAJĄTKOWE NA NIERUCHOMOŚCI OBJĘTEJ WSPÓŁWŁASNOŚCIĄ ŁĄCZNĄ

Analiza treści art. 291 § 1 k.p.k. prowadzi do wniosku, iż zabezpieczenie majątkowe ma następować „na mieniu oskarżonego”. Przepis ten nie ogranicza przedmiotu zabezpieczenia jedynie do mienia będącego w wyłącznym władaniu oskarżonego lub udziału w składniku majątkowym. Użycie w nim ogólnego sformułowania, że zabezpieczenie następuje na mieniu oskarżonego, zezwala więc na zabezpieczenie mienia, wobec którego prawo własności przysługuje oskarżonemu tylko w części lub łącznie z innymi osobami⁴⁷. Powyższe zapatrywanie nie budzi zastrzeżeń również w doktrynie⁴⁸.

Dokonując pełnej oceny omawianego zagadnienia, szczególną uwagę należy zwrócić na przepisy ustawy regulującej ustrój majątkowy małżonków. Przepisy te w istotny sposób modyfikują i jednocześnie ograniczają prawo zaspokajania wierzyciela tylko jednego z małżonków z majątku wspólnego. Stosownie do art. 41 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁴⁹, jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej (a taka sytuacja zachodzi w przypadku zobowiązań stanowiących przestępstwo – art. 415 k.c.), wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika,

44 J. Misztal-Konecka, *Zabezpieczenie majątkowe w postępowaniu karnym na składnikach majątku wspólnego małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2007/10, s. 553–561.

45 D. Szumiło-Kulczycka, S. Majcher, *Nauka prawa wobec problematyki szybkości postępowania karnego*, „Państwo i Prawo” 2005/8, s. 55–61.

46 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 20.03.1998 r. (I CKN 541/97), Legalis nr 345357.

47 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 27.02.2008 r. (III WZ 4/08), OSNKW 2008/5, poz. 39, s. 59.

48 R. A. Stefański, *Zabezpieczenie majątkowe*, „Apelacja Gdańska” 2003/1 (wydanie specjalne), s. 26.

49 Ustawa z 25.02.1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809), dalej: k.r.o.

z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9 k.r.o. (prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy). Na uwagę zasługuje również treść normatywna art. 42 k.r.o., zgodnie z którą wierzyciel małżonka nie może w czasie trwania wspólności ustawowej żądać zaspokojenia z udziału, który w razie ustania wspólności przypadnie temu małżonkowi w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku. Zacytowane przepisy należy odczytywać łącznie z art. 28 § 1 k.k.w., zgodnie z którym orzeczone w stosunku do jednego z małżonków, pozostających we wspólności majątkowej, kary grzywny, nawiązki i należności sądowe podlegają zaspokojeniu z osobistego majątku skazanego oraz z wynagrodzenia za pracę lub za inne usługi świadczone przez niego osobiście, jak również z praw twórcy wynalazku, wzoru użytkowego oraz projektu racjonalizatorskiego. Jeżeli zaspokojenie z tych źródeł okaże się niemożliwe, egzekucja może być prowadzona z majątku wspólnego. Niemożność zaspokojenia z majątku osobistego skazanego stwierdza się w protokole. Inaczej przedstawia się problematyka zabezpieczenia majątkowego środka kompensacyjnego, odczytywana przez pryzmat treści normatywnej art. 28 § 1 zd. 1 k.k.w. Ustawodawca w tym przepisie nie zawarł odwołania do środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Taki stan prawny uzasadnia przyjęcie tezy, zgodnie z którą art. 28 k.k.w. nie ma zastosowania w zakresie egzekucji zabezpieczonej należności do analizowanego środka kompensacyjnego. Stąd też egzekucja obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, kierowana w stosunku do majątku skazanego, objętego wspólnością majątkową małżeńską, odbywa się na zasadach ogólnych, zgodnie z dyspozycją przepisów art. 26 k.k.w. w zw. z art. 776¹ *in genere* k.p.c.

Godzi się w tym miejscu zauważyć, że wydanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym na podstawie art. 291 § 1 i 2 k.p.k. i obciążeniu nieruchomości wspólnej podejrzanego i jego małżonka to czynności należące do fazy postępowania zabezpieczającego. Stąd też podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej współwłasność łączną podejrzanego i jego małżonka może być postanowienie prokuratora o ustanowieniu zabezpieczenia obejmującego mienie podejrzanego, a w postanowieniu tym nie ma potrzeby ujawniania małżonka podejrzanego jako podmiotu współprawnionego⁵⁰. Jednakowoż z powyższego należy wywieść, że mimo hipotetycznej dopuszczalności ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej współwłasność podejrzanego oraz jego małżonka, zastosowanie omawianego środka przymusu nie będzie możliwe, gdy zabezpieczenie ma chronić skuteczność wykonania grzywny, nawiązki lub należności sądowych, przy jednoczesnym ustaleniu majątku osobistego podejrzanego, jego wynagrodzenia za pracę lub

50 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 11.07.2014 r. (III CSK 257/13), „Monitor Prawa Bankowego” 2015/10, s. 39.

wynagrodzenia za usługi świadczone przez niego osobiście, jak również z praw twórcy wynalazku, wzoru użytkowego oraz projektu racjonalizatorskiego. Przepis art. 28 § 1 k.k.w. dopuszcza wydanie postanowienia o zabezpieczeniu na majątku wspólnym oskarżonego i małżonka subsydiarnie⁵¹. Orzecznictwo ukształtowane na bazie normatywnej poprzedniej regulacji prawnej Kodeksu karnego wykonawczego, stanowiącej odpowiednik obecnego brzmienia art. 28 k.k.w., wskazywało, że zabezpieczenie na majątku wspólnym kary grzywny (lub innych należności wymienionych w art. 125[2] § 1 d. k.k.w.) grożącej jednemu małżonkowi jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy Skarb Państwa wykaże, że nie jest możliwe zabezpieczenie jej na majątku odrębnym tego małżonka albo na przysługujących mu wierzytelnościach i prawach wymienionych w tym przepisie⁵². Podobne zapatrywanie jest wyrażane w doktrynie, gdzie podstawowy akcent położony jest na bezskuteczność egzekucji praw opisanych w art. 28 § 1 k.k.w., która to powinna być stwierdzona protokołem organu egzekucyjnego, protokołem przesłuchania oskarżonego, czy też małżonka oskarżonego w charakterze świadka⁵³. Wykładnia językowa przepisu art. 28 § 1 k.k.w. prowadzi do jednoznacznej konstatacji, że nie ma w obecnym stanie prawnym możliwości zabezpieczenia na majątku wspólnym środka kompensacyjnego i innych środków karnych.

Dalsza część normatywna art. 28 § 2 i 3 k.k.w. w zestawieniu z dyspozycją art. 41 k.r.o. rozszerza ochronę bytu materialnego rodziny na ścisły etap postępowania egzekucyjnego, determinowanego wykonaniem postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym. Na tym etapie postępowania nie jest możliwa egzekucja z majątku wspólnego w razie skazania za przestępstwo, w którym pokrzywdzonym jest małżonek skazanego albo osoby, w stosunku do których małżonek jest obciążony obowiązkiem alimentacyjnym. Nadto istnieje możliwość ograniczenia lub wyłączenia egzekucji z majątku wspólnego, gdy skazany małżonek nie przyczynił się lub przyczynił się w stopniu nieznacznym do powstania majątku wspólnego albo do nabycia określonych składników. Dodatkowo małżonek skazanego może żądać ograniczenia lub wyłączenia prowadzenia egzekucji należności Skarbu Państwa z majątku wspólnego małżonków, jeśli takie zaspokojenie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Od momentu ustania majątkowej wspólności małżeńskiej dopuszczalne jest zabezpieczenie grożących jednemu z małżonków (byłych małżonków) grzywny i innych środków wyłącznie na przypadającym mu udziale (części ułamkowej) w nieruchomości, która poprzednio stanowiła składnik wspólności majątkowej małżeńskiej⁵⁴.

Sprawca przestępstwa odpowiada za popełnione przestępstwo całym swoim majątkiem. Sprawia to, że zabezpieczenie i ewentualna egzekucja orzeczenia wydanego

51 K. Korzan, *Czy do egzekucji z mająku wspólnego wystarczy tytuł wykonawczy przeciwko jednemu z małżonków?*, „Rejent” 1996/2, s. 17.

52 Zob. uzasadnienie do wyroku SN z 14.01.1997 r. (I CR 26/77), OSNCP 1977/11, poz.8.

53 *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. Z. Hołda, K. Postulski, Gdańsk 2007, s. 183.

54 Zob. uzasadnienie do wyroku SA w Gdańsku z 5.09.2018 r. (II AKz 664/18), „Prokuratura i Prawo” 2019/5, poz. 43.

w postępowaniu karnym może dotknąć całego majątku oskarżonego. Odstępstwo od tej zasady ma miejsce w sytuacji, w której oskarżony pozostaje w układzie stosunków właścicielskich z innymi podmiotami, która pozostaje uwidoczniona w końcowym etapie postępowania wykonawczego – egzekucji. Przepisy § 1 i § 3 art. 863 Kodeksu cywilnego⁵⁵ nie zabraniają dokonania zabezpieczenia majątkowego na mieniu spółki cywilnej. Nie odnoszą się one do dopuszczalności takiej czynności, a dotyczą jedynie zakazu rozporządzania przez wspólnika udziałem we wspólnym majątku wspólników (§ 1) oraz braku możliwości zaspokojenia osobistego wierzyciela wspólnika z jego udziału we wspólnym majątku w czasie trwania spółki (§ 3). Wierzyciel wspólnika może dochodzić swej należności z majątku spółki po wypowiedzeniu udziału wspólnika na warunkach określonych w art. 870 k.c. Sformułowanie „zajęcie praw” odnosi się do art. 895 i nast. k.p.c. i obejmuje zarówno wierzytelności, jak i inne prawa majątkowe, w tym mienie. Ochrona praw innych osób w postępowaniu egzekucyjnym jest przewidziana odrębnymi regulacjami⁵⁶.

VI. ZABEZPIECZENIE MAJĄTKOWE POPRZEZ OBCIĄŻANIE NIERUCHOMOŚCI HIPOTEKĄ PRZYMUSOWĄ A OGŁOSZENIE UPADŁOŚCI

Postępowanie upadłościowe ze swojej istoty charakteryzowane jest w orzecznictwie jako egzekucja uniwersalna, która w odróżnieniu od egzekucji singularnej ma na celu równomierne, choćby częściowe zaspokojenie wszystkich wierzycieli wobec całego majątku niewypłacalnego dłużnika, w trybie i na zasadach uregulowanych w prawie upadłościowym⁵⁷. Stosownie do art. 61 ustawy Prawo upadłościowe⁵⁸ z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokajaniu wierzycieli upadłego. Zgodnie z treścią normatywną art. 62 p.u. w skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z zastrzeżeniem wyjątków opisanych w art. 63–67 p.u. W obowiązującym stanie prawnym brak jest przepisów, które wyłączałyby z masy upadłości majątek stanowiący przedmiot zabezpieczenia ustanowionego w postępowaniu karnym. Wobec tego zabezpieczone w postępowaniu karnym mienie staje się, z dniem upadłości, masą upadłości i powinno być wydane syndykowi⁵⁹.

55 Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610), dalej: k.c.

56 Zob. uzasadnienie do postanowienia SA w Krakowie z 28.06.2005 r. (II AKz 234/05), „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2005/6, poz. 47.

57 Zob. uzasadnienie do wyroku SN z 3.09.2010 r. (I UK 77/10), Legalis nr 315908.

58 Ustawa z 28.02.2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520), dalej: p.u.

59 W. Bokina, *Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowanie o zabezpieczeniu udzielone w postępowaniu karnym*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016/1, s. 65.

Zgodnie z art. 146 ust. 3 p.u., po dniu ogłoszenia upadłości postępowanie egzekucyjne, skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, ulega zawieszeniu z mocy prawa z dniem ogłoszenia ogłoszenia upadłości, w tym także postępowanie o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu wydanego w trybie k.p.k.

Stosownie do art. 81 *in genere* p.u. po ogłoszeniu upadłości nie można obciążyć składników masy upadłości hipoteką, zastawem, zastawem rejestrowym, zastawem skarbowym lub hipoteką morską w celu zabezpieczenia wierzytelności powstałej przed ogłoszeniem upadłości. Odstępstwo od tej zasady zachodzi, jeżeli wniosek o wpis hipoteki został złożony w sądzie co najmniej na sześć miesięcy przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Po ogłoszeniu upadłości nie można ustanowić na składnikach masy upadłości hipoteki przymusowej ani zastawu skarbowego, także w przypadku zabezpieczenia wierzytelności powstałej po ogłoszeniu upadłości. Przepis ten nie ma zastosowania do wydanego już postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym poprzez obciążenie nieruchomości hipoteką przymusową, która została już wpisana do księgi wieczystej, lecz dokonany wpis nie uprawomocnił się w rozumieniu art. 363 § 1 k.p.c.⁶⁰

Reasumując – wydanie postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym po dniu ogłoszenia upadłości dłużnika (podejrzanego, oskarżonego) co do wierzytelności powstałej przed ogłoszeniem upadłości jawi się jako niedopuszczalne, z uwagi na brak przedmiotu zabezpieczenia, zdatnego do obciążenia omawianym środkiem przymusu. Przez wierzytelność powstałą przed ogłoszeniem upadłości rozumie się roszczenie ukształtowane pod względem faktycznym i tym samym prawnie skuteczne, zaistniałe w momencie popełnienia czynu zabronionego, rozumiane jako uprawnienie do domagania się od sprawcy inkryminowanego zdarzenia określonego zachowania, to jest zrekompensowania szkody i poniesienia odpowiedzialności karnej, w tym także odpowiedzialności finansowej. Czas popełnienia przestępstwa oznaczony został treścią normatywną art. 6 k.k. – czyn zabroniony uważa się za popełniony w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany.

Dokonując wnioskowania *a contrario* z art. 81 ust. 1 p.u., należy stwierdzić, że istnieje możliwość obciążania nieruchomości oskarżonego (podejrzanego) hipoteką przymusową, w ramach postępowania o zabezpieczeniu majątkowym, co do wierzytelności powstałej po dniu ogłoszenia upadłości⁶¹.

Uzupełniając należy podnieść, że otwarcie przyspieszonego postępowania układowego nie niweczy możliwości wydania postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym poprzez wpis hipoteki przymusowej na nieruchomości dłużnika. Przepis art. 246

60 Zob. uzasadnienie do postanowienia SN z 22.07.2005 r. (III CK 107/05), Legalis nr 1327348.

61 R. Adamus, *Hipoteka przymusowa a zabezpieczenie należności powstałych po ogłoszeniu upadłości*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014/2, s. 86.

ust. 1 Prawa restrukturyzacyjnego⁶² nie stoi na przeszkodzie udzieleniu zabezpieczenia, a jedynie stanowi przeszkodę do dokonania wpisu hipoteki do księgi wieczystej bez zgody Rady Wierzycieli (art. 129 ust. 1 pkt 1 Prawa restrukturyzacyjnego). Odróżnić bowiem trzeba wydanie postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia w drodze ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości dłużnika od wpisu takiej hipoteki w księdze wieczystej, co wymaga odrębnego postępowania⁶³.

VII. PODSUMOWANIE

Zabezpieczenie orzeczeń majątkowych poprzez obciążenie nieruchomości sprawcy inkryminowanego zdarzenia hipoteką przymusową jest tematem niezwykle złożonym. W praktyce ta dość skromna regulacja prawna, zawierająca w swej treści normatywnej bezpośrednio odesłanie do norm z zakresu szeroko rozumianego prawa cywilnego, wywołuje szereg wątpliwości w praktyce. Dotychczasowy dorobek piśmiennictwa i orzecznictwa sądowego oraz doświadczenie empiryczne uzmysławiają wieloaspektowość prawną i faktyczną tego zagadnienia, ocenianego z punktu widzenia dynamicznie zmieniającego się ustroju właścicielskiego przedmiotu zabezpieczenia. Przedstawione rozważania i przykłady miały na celu ukazanie tego rodzaju zabezpieczenia w ujęciu praktycznym, nie odzierając omawianej instytucji z jej mocnej podbudowy teoretycznej, w szczególności w aspekcie analizowanych ogólnych przesłanek stosowania omawianego środka przymusu. Ze względu na tak ukształtowany dyskurs niniejszy artykuł może okazać się przydatny adwokatom, radcom prawnym, prokuratorom oraz innym uczestnikom postępowania karnego i organom prowadzącym postępowanie zarówno w fazie przygotowawczej, jak i jurysdykcyjnej.

mgr Kamil Nahler

Autor jest Sędzią Sądu Rejonowego w Nysie, wykładowcą Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Nysie, absolwentem UMCS w Lublinie.

The author is a judge of the District Court in Nysa, a lecturer at the University of Applied Sciences in Nysa. He graduated from the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin.

62 Ustawa z 15.05.2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 2309), dalej: Prawo restrukturyzacyjne.

63 Zob. uzasadnienie do postanowienia SA w Szczecinie z 21.08.2017 r. (III APz 9/17), www.orzeczenia.ms.gov.pl.

ABSTRACT

Keywords: *security on property, suspect, accused, property, compulsory mortgage, enforcement of a final criminal judgment*

Realising security on property during criminal proceedings by establishing a compulsory mortgage on real property

The article discusses selected issues related to security on property from the perspective of the selected enforcement method of the coercive measure under analysis, i.e. encumbering real property owned by the suspect with a compulsory mortgage.

First and foremost, the article attempts to indicate, in a comprehensive manner, the conditions for the applicability of this institution. An analysis is also conducted of the problems that may occur in practice as a result of diverse forms of the structure of real property ownership, which in practice constitutes the main object of security on property, as well as of the impact of such procedural dysfunctions on the effective enforcement of the decision establishing a security on property.

Bibliografia

- Adamus Rafał, *Hipoteka przymusowa a zabezpieczenie należności powstałych po ogłoszeniu upadłości*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014/2
- Bokina Wojciech, *Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowanie o zabezpieczeniu udzielone w postępowaniu karnym*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016/1
- Czech Tomasz, *Księga wieczysta i hipoteka. Komentarz*, Warszawa 2014
- Eichstaedt Krzysztof, *Komentarz do art. 291 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, Warszawa 2024, t. 1, Lex/el
- Gensikowski Piotr, *Komentarz do art. 27a, teza 11 (w:) Kodeks karny wykonawczy. Komentarz aktualizowany*, red. J. Lachowski, Warszawa 2023, Legalis/el.
- Grzegorzczuk Tomasz, *Kodeks postępowania karnego*, Warszawa 2014, t. 1

- Hołda Zbigniew, Postulski Kazimierz**, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2007
- Kolasiński Błażej**, *Metodyka postępowania w zakresie zabezpieczenia majątkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2006/4
- Korzan Kazimierz**, *Czy do egzekucji z majątku wspólnego wystarczy tytuł wykonawczy przeciwko jednemu z małżonków?*, „Rejent” 1996/2
- Kudrelek Sławomir**, *Postępowanie zabezpieczające w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013/6
- Kurzępa Bolesław**, *Przesłanki stosowania zabezpieczenia majątkowego oraz tymczasowego zajęcia mienia w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokurator” 2005/4
- Marciniak Andrzej**, *Dochodzenie roszczeń zabezpieczonych zastawem lub hipoteką*, Sopot 2001
- Miształ-Konecka Joanna**, *Zabezpieczenie majątkowe w postępowaniu karnym na składnikach majątku wspólnego małżonków*, „Monitor Prawniczy” 2007/10
- Peczeniuk Jacek**, *Instytucja przedstawienia zarzutów w świetle przepisów kodeksu postępowania karnego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1993/3–4
- Pisuliński Jerzy**, *Hipoteka po nowelizacji. Komentarz*, Warszawa 2011
- Pisuliński Jerzy**, *Prawo rzeczowe, Tom 4, teza 544 (w:) System Prawa Prywatnego*, red. E. Gniewek, Warszawa 2021, Legalis/el.
- Rudnicki Stanisław**, *Hipoteka jako sposób zabezpieczenia wierzytelności*, Warszawa 2003
- Ryśtał Dariusz**, *Komentarz do art. 730¹, teza 8 (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, t. 2, Legalis/el.
- Skorupka Jerzy**, *Wykonanie zabezpieczenia majątkowego*, „Prokuratura i Prawo” 2005/2
- Stefaniuk Krzysztof**, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23.1.2004 r. (III CK 245/02)*, OSP 2005/1, poz. 3, s. 8 i n.
- Stefański Ryszard, Zabłocki Stanisław**, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 167–296*, Warszawa 2019, t. 2
- Stefański Ryszard**, *Zabezpieczenie majątkowe*, „Apelacja Gdańska” 2003/1
- Szeleszczuk Damian**, *Komentarz do art. 45, teza 4 (w:) Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2021, Legalis/el.
- Szumilo-Kulczycka Dobrosława, Majcher Szymon**, *Nauka prawa wobec problematyki szybkości postępowania karnego*, „Państwo i Prawo” 2005/8
- Wolter Aleksander, Ignatowicz Jerzy, Stefaniuk Krzysztof**, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001